

AGRÁRTÖRTÉNETI SZEMLE

*HISTORIA RERUM
RUSTICARUM*

XLVIII. ÉVFOLYAM

2007. 1-4. SZÁM

BEKÖSZÖNTŐ – INTERJÚ KOSÁRY DOMOKOSSAL*

Varga Zsuzsanna (V. Zs.): Idén emlékezünk meg az Agrártörténeti Szemle alapításának 50. évfordulójáról. E jubileum alkalmából beszélgetünk Kosáry Domokos professzor úrral, akinek tudományos és tudományszervező tevékenységéről sokat tud a szakmai közvélemény, az viszont talán kevésbé közismert, hogy az Agrártörténeti Szemle létrejöttében is meghatározó szerepet játszott. A folyóirat első évfolyama 1957-ben jelent meg Gödöllőn, a mai Szent István Egyetem jogelődjén. Az előzmények azonban néhány évvel korábbra nyúlnak vissza. Mielőtt felelevenítenénk ennek részleteit, először magáról a korszakról, az '50-es évekről szeretnék egy kicsit beszélgetni. Ez az időszak már az én nemzedékem számára is igen távoli, ezért arra kérem a professzor urat, hogy idézze fel, hozza közelebb hozzánk a magyar történelem e kritikus szakaszát.

Kosáry Domokos (K. D.): Való igaz, a mai fiatalok már nehezen tudják elképzelni azt a teljesen szétesett állapotot, ami az akkori magyar társadalmat minden szempontból jellemezte. Az 50-es évek két megközelítésben érthető. Az egyik Rákosinak az ostoba diktatúrája, a másik pedig, hogy az emberek óriási fantáziával közeledtek a dolgokhoz, szívesen dolgoztak és ötleteket adtak ahhoz, hogy mit kellene csinálni. A korszakban nagyon sok kegyetlenség történt, mégis sokakban élt a kezdeményező erő, hogy csináljunk valami újat, jobbat. Mai kifejezéssel azt mondanánk, hogy ötletgazdák lettek. Hajlandók voltak új ötleteken gondolkodni s munkát befektetni a változtatás érdekében.

V. Zs.: Nagyon érdekes a számomra, hogy professzor úr így emlékszik vissza, hiszen ezek az évek az Ön számára éppen a félreállítás és a háttérbe szorítottság évei voltak.

K. D.: Igen. Fogalmazhatnék úgy, hogy Rákosinak nem sikerült engem megnyernie a saját terveinek, s így kirúgtak az egyetemről. Az 50-es évek elején éppen nem volt állásom, amikor találkoztam egy régi barátommal, Lázár Vilmossal, aki a Gödöllői Agráregyetemen dolgozott tanszékvezetőként. Nagyon sokra becsültem, széleskörű tájékozottsággal bíró, jó humorú, élvezetes ember volt. Ő vetette fel, hogy hát gyere át az Agráregyetemre. Az Agráregyetemre? – kérdeztem vissza cso-

* Az Agrártörténeti Szemle szerkesztősége őszinte megrendüléssel értesült arról, hogy Kosáry Domokos 2007. november 15-én elhunyt. Az alábbi interjú az utolsó, amelyet a folyóirat egyik alapítója adott.

dálkozva, hiszen az agrártörténet nem tartozott az addigi kutatási érdeklődéseim közé. Ő azonban azzal érvelt, hogy hazánkban is fel kellene lendíteni az agrárkutatást, hiszen minden európai országban vannak agrárintézetek. Hozott nekem egy füzetet, amiben fel voltak sorolva ezek az intézmények. Meggyőzött arról, hogy az agrárvilág átalakul, egészen más lesz. Egész Európában foglalkoznak vele. Nekünk alapvetően fontos a mezőgazdaság jövője, és mi a tudományos kutatás terén eddig nem sokat csináltunk. Megbarátkoztam tehát a gondolattal, s én, mint történész, rögtön felvettem, hogy alakítsunk egy történeti kutatócsoportot. Ebben meg is egyeztünk, majd írtam egy pár ismerősnek, akiket szerettem volna bevonni.

V. Zs.: 1954-ben tehát megfogalmazódott az Agrártörténeti Munkaközösség terve. Ha belegondolunk, hogy az 50-es években a politikai vezetés az erőltetett ütemű iparosítás, a nehéz- és hadiipar-fejlesztés bővületében élt, s a mezőgazdaságnak csak alárendelt szerepet szánt, akkor joggal merül fel e kérdés: hogyan lehetett egy ilyen légkörben elfogadtatni egy agrártörténeti kutatócsoport létrehozását?

K. D.: Úgy emlékszem vissza, hogy nem volt nehéz. Persze itt ismét vissza kell térnem Lázár Vilmos szerepére, aki éppen a szükséges politikai támogatás megszerzésében kulcsfontosságú tényező volt. Ő ismerte a szocialista mozgalom vezetőit, s rábeszélte a döntéshozásban szerepet játszó embereket, hogy ez Magyarországnak fontos. Másrészt ő volt az, aki elmondta nekünk, hogy kivel érdemes keresni a szakmai kapcsolatot. Ő ilyennel is rendelkezett. Egyszóval Lázár Vilmos kezdeményező, segítő, kapcsolatteremtő tevékenysége nélkül aligha sikerült volna egy ilyen nagyszerű ötletet a gyakorlatba átültetni.

V. Zs.: Milyen szerepet szántak ennek a munkaközösségnek? Milyen témákban gondolkodtak? Kiket vontak be?

K. D.: Először is fel kellett térképeznünk az adott helyzetet. Enélkül nem is lehetett a változásokat keresztülvinni. Volt egy pár ember, aki hajlandó volt velünk együtt dolgozni. A fiatalok közül Gunst Pétert és Hoffmann Tamást említeném. Aztán Szabad Györgyöt, aki akkor már elég komolyan foglalkozott a tatai és gesztesi Esterházy-birtok történetével. Megkérdeztem tőle, hogy részt akar-e venni. Pozitív választ adott. Történészek közül, Szabadon kívül, Szabó Istvánra gondoltunk, aki ebben az időben Debrecenen tanított, ott alakított ki egy iskolát maga körül. Igen kiváló ember volt. Valamennyiünk közül a legjobban felkészült ember, akinek addig már számos dolgozata látott napvilágot. A középkor végi nagy agrárátalakulás témája foglalkoztatta. Jól ismerte mindazt, ami Európában végbement. Ezt a témát kétségtelenül ő látta a legvilágosabban és írta meg legerőteljebben.

V. Zs.: Kiket vontak még be?

K. D.: Makkai László jut még eszembe. Ő velem egyidős és elég jól informált volt. Ő is kapcsolódott a munkaközösséghez, és meg is jelent egy dolgozata, amelyben az agrártörténeti kutatások kezdeteiről írt.

V. Zs.: S ki vállalta a modernkori részt?

K. D.: Hát ez volt a legnehezebb. A régi korszakok, az előzmények jobban ki voltak dolgozva, mivel a kutatásnak voltak előzményei. A modern témák vizsgálatához új embereket kellett megnyerni.

V. Zs.: A társ- és rokontudományok területéről kiket vontak még be ebbe a munkaközösségbe?

K. D.: Sikerült megnyernünk egy tehetséges agrárközgazdászt, Csizmadia Ernőt, s ha jól emlékszem egy statisztikust, Kiss Albertet is. Mindketten a Gödöllői Agrár-egyetemen oktattak ekkoriban.

V. Zs.: A formálódó kutatócsoport Gödöllőn milyen keretek között működött?

K. D.: Kérem, az úgy volt, hogy amint már említettem, 1954-ben megalakult az Agrártörténeti Munkaközösség, s mivel ehhez sikerült megnyerni az Egyetemi Tanács támogatását, így a munkaközösség az Agrár-egyetemhez kapcsolódott. 1955. január 1-jén engem kineveztek az Egyetem Központi Könyvtárának élére, s innentől kezdve a könyvtár felvállalta a hazai agrártörténeti kutatás ügyének támogatását. Ez jó megoldás volt, mivel a formálódó kutatócsoport be volt ágyazva egy létező struktúrába. Úgyhogy, azt hiszem, ennél jobbat utólag se tudnék kitalálni.

V. Zs.: Hamar felmerült az igény arra, hogy publikálási lehetőséget teremtsenek a munkaközösség számára. Eleinte egy évkönyv, aztán egy folyóirat, az Agrártörténeti Szemle terve bontakozott ki. Hogyan toborozták össze ennek az első évkönyvnek a szerzőit?

K. D.: Elkezdtünk beszélgetni, hogy kit lehetne bekapcsolni. Gunst Péter, Hoffmann Tamás rögtön vállalta. Aztán – ahogy már említettem – Szabad György, Makai László, Maksai Ferenc. Úgy emlékszem, hogy Belényesy Mártától, Wellmann Imrétől, Rácz Istvántól is kaptunk cikkeket.

V. Zs.: Milyen rendszerességgel találkoztak? Milyen munkamenet alakult ki?

K. D.: Az Agrár-egyetemen találkoztunk, a könyvtárban, három-négy hetente. Ha mód volt rá, akkor elhangzott egy tájékoztató előadás a bennünket érdeklő témakörben. Tartott előadást Szabó István Debrecenből, és meghívtunk másokat is.

V. Zs.: Létrejött tehát egy agrárkutató munkaközösség, amely interdiszciplináris jellege, a különböző intézmények összekapcsolása révén élénk vitafórumot teremtett, s kezdettől fogva tervezték a publikálást is. Mennyire volt nehéz alkotó közösségbe szervezni a különböző munkahelyeken dolgozó kutatókat?

K. D.: Egyáltalán nem volt nehéz. Az embereket rendkívül könnyű rávenni arra, hogy fontos szakmai kérdésekről vitatkozzanak. Úgy emlékszem vissza, hogy akkor az említett kutatók örömmel vállalták a véleménycserét. Jelen volt az igény arra, hogy aktív módon bekapcsolódhassanak a közgondolkodásba. Ezt magamon is tapasztaltam, mert az előző esztendőben végső soron ki voltam zárva mindenből. Nagyon aktívan beleszóltam a vitákba, egészen addig, amíg hagytak. Ennek nem volt rossz visszhangja. Az egyetlen, aki nem tartotta ezt megfelelőnek, Szekfű Gyula volt, egykori tanárom, akivel nagyon jó viszonyom volt később is. Ő azt mondta, miért csinálod ezt? Ez nem a mi ügyünk. Amire én azt mondtam, hogyne lenne. Az, hogy a magyar történelem hogyan alakul, a történeti nézetek hogyan formálódnak, ez a mi ügyünk.

V. Zs.: Hogyan értékeli az Agrártörténeti Szemle félévszázados történetét?

K. D.: Úgy vélem, hogy ez egy igen hasznos szakmai kezdeményezés volt. Eredeti források alapján dolgoztunk. Ma is használhatók azok a munkák, amik akkor

születtek. A téma támadhatatlan volt. A szakemberek megvoltak hozzá. Nem volt olyan ellenkező irányzat, amelyik ezt eleve ezt megfúrta volna. Képletesen azt lehet mondani, hogy egy üres doboz állt ott, s arra várt, hogy megtöltsék. A kutatónak minden korban tisztában kell lennie azzal, hogy ha rábukkan egy olyan területre, amelynek a művelése fontos, akkor arra rá kell „hajtania”. Ezt az általam korábban nem kutatott területet azért vállaltam fel és vettem részt örömmel a munkában, mert fontosnak tartottam és mert megvalósíthatónak tűnt. Az agrárügy egyre inkább olyanná vált, hogy lehetett társadalmi szervezeteket, kiadványokat létrehozni. Mint ahogy akkor, ötven éve létrehoztuk a Szemlét. Úttörő szerepet vállaltunk magunkra.

V. Zs.: Professzor Úr, nagyon köszönöm a beszélgetést! Egy nehéz korszakban történekről ilyen módon nyilatkozni nemcsak tanulságos, hanem ösztönző is. Jó egészséget és termékeny esztendőket kívánok önnek a magam és az Agrártörténeti Szemle Szerkesztőbizottsága nevében!